

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Чопика Романа Володимировича на дисертаційну роботу
Афанасьєва Андрія Валерійовича «Формування здоров'язбережувальної
компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання
фізичної культури», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
(PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура)

Актуальність теми дослідження. Здоров'я людини, незважаючи на будь-які обставини і тенденції суспільного розвитку, є і надалі залишатиметься найвищою цінністю як окремого індивіда, так і держави загалом. Така значущість людського здоров'я обумовлена тим, що саме його рівень є одним із визначальних у здатності окремого члена суспільства не тільки позитивно впливати на рівень суспільно-економічного розвитку, але й бути спроможним захищати свою державу. З початком повномасштабного вторгнення російського агресора на територію України проблема здоров'я українських громадян набула нового особливого значення. Рівень здоров'я кожного представника українського народу суттєво впливає на ефективність його вкладу не тільки в оборону нашої Батьківщини, але й у майбутню повоєнну відбудову української держави.

Час навчання у школі є важливим періодом для формування ключових компетентностей, які визначають не тільки навчальні можливості школярів, але й подальший життєвий шлях, формують моделі поведінки, усвідомлення себе як важливого члена соціальної спільноти. Тому здоров'язбережувальна компетентність, як спроможність учня дбайливо ставитися до здоров'я, як найвищої особистісної та суспільної цінності, є однією із ключових. Зміст здоров'язбережувальної компетентності школяра розглядається фахівцями як комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й зміцнення здоров'я – свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності. Відтак, виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями щодо здоров'язбереження, але й уміє їх раціонально застосовувати у житті, підтримувати власне здоров'я на належному рівні, чинити опір

негативним впливам, виступає одним із основних завдань сучасної школи.

Реалізація освітньої реформи в умовах Нової української школи, яка базується на компетентнісному підході, неухильно наближається до третього рівня повної загальної середньої освіти – старшої школи. Це обумовлює необхідність розробки і впровадження нових ефективних методик формування у старшокласників ключових компетентностей, у тому числі й здоров'язбережувальної.

Зважаючи на те, що у вітчизняній науковій літературі недостатньо результатів досліджень, які стосуються особливостей застосування інтерактивних методів навчання фізичної культури школярів, та гостру потребу вдосконалення науково-методичного забезпечення освітнього процесу з проблем формування здоров'язбережувальної компетенції старшокласників, своєчасність і актуальність дисертаційного дослідження А. В. Афанасьєва за темою «Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури» є незаперечною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання Українського державного університету імені Михайла Драгоманова як складова частина тематичного плану та загальної проблеми наукових досліджень «Теорія і технологія навчання та виховання в системі освіти». Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 2 від 22 жовтня 2020 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 02 лютого 2021 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність, новизна та повнота викладу в опублікованих працях. Високий ступінь достовірності та обґрунтованості результатів дослідження А. В. Афанасьєва підтверджено методологічною і теоретичною базою дослідження, системним аналізом

теоретичного матеріалу, виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної проблеми.

Для визначення стану розробленості наукової проблеми дисертантом опрацьована достатня джерельна база, в тому числі й наукові роботи закордонних фахівців.

Високий ступінь обґрунтованості результатів виконаного дослідження обумовлений також: використанням адекватного меті та завданням набору методів наукового пошуку, що дало змогу отримати і коректно опрацювати достатню кількість дослідницького матеріалу; репрезентативністю вибірки досліджуваних; тривалістю окремих етапів та дослідження загалом; кількістю наукових публікацій, в яких висвітлені основні результати дослідження; апробацією результатів на науково-практичних конференціях різного рівня; результатами впровадження у діяльність закладів загальної середньої освіти, про що є відповідні довідки.

Викладений матеріал всесторонньо проаналізований, унаочнений і у логічній послідовності розкриває тему дослідження. Зроблені у роботі висновки належним чином відображають повноту виконання поставлених у роботі завдань.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у тому, що автором вперше обґрунтовано і розроблено методику формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури, що представлено у вигляді моделі; запропоновано критерії оцінки сформованості здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи в процесі інтерактивного навчання фізичної культури; доповнено відомості про педагогічні технології інтерактивного навчання на уроках фізичної культури, підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності школярів; розширено знання про особливості здоров'язбереження учнівської молоді, оцінювання навчальних досягнень учнів старшої школи з фізичної культури.

Практична значущість отриманих результатів полягає у розробленні та впровадженні авторської методики формування здоров'язберезувальної компетентності учнів старшої школи в процесі інтерактивного навчання фізичної культури в навчальний процес, застосування якої позитивно впливає на підвищення рівня мотивації старшокласників до занять фізичними вправами, поліпшення їхнього психоемоційного стану та показників фізичної підготовленості. Ще одним важливим аспектом практичного значення роботи є можливість використання провідних положень і результатів дослідження у процесі підготовки вчителів фізичної культури, а також для слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури.

Результати наукового дослідження впроваджено у освітній процес з фізичного виховання учнів 10-11 класів ЗОШ № 321 Деснянського району м. Києва (довідка №174/23 від 16.10.2023 р.); спеціалізованої школи №47 з поглибленим вивченням іноземних мов (довідка №216/2023 від 06.11.2023 р.); загальноосвітнього навчального закладу I-III ступенів «Спеціалізована школа №17 з поглибленим вивченням математики (довідка №2031 від 09.11.2023 р.).

За темою дисертації опубліковано 6 праць, з яких 1 включена до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 3 статті – фахових наукових видань України, 1 публікація апробаційного характеру та 1 публікація, що додатково відображає результати дослідження.

Отже, можна стверджувати, що поставлена мета дослідження досягнута, а представлена дисертація А. В. Афанасьєва є завершеною науковою працею, виконаною з дотриманням вимог академічної доброчесності.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота складається з анотацій (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний текст дисертації викладено на 199 сторінках друкованого тексту, із них 160 сторінок основного тексту. Дисертаційну роботу ілюстровано 17 таблицями та 12 рисунками. У роботі використано 231 літературне джерело, з яких 12 – латиницею.

У вступі дисертантом обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи; представлено інформацію про апробацію результатів дослідження, кількість наукових праць, опублікованих за темою дисертації; вказано дані про структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи використання інтерактивного навчання здоров'язбереженню в процесі фізичного виховання старших школярів»** представлено результати аналізу науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми. Дисертантом ґрунтовно проаналізовано особливості сучасних тенденцій в організації навчання фізичної культури у вітчизняних закладах загальної середньої освіти. Відрадно, що аналізуючи сучасний стан фізичного виховання школярів, автор роботи приділяє належну увагу характеристиці європейського та світового досвіду з фізичного виховання школярів. З огляду інтеграційних процесів України до європейської та світової спільноти вважаємо такий підхід вкрай актуальним. Показано, що на сучасному етапі реалізація освітньої галузі «Фізична культура» для учнів початкової і основної школи відбувається у відповідності до державних стандартів відповідного рівня і є предметом численних наукових досліджень. Водночас, у роботі наголошено, що проблемі досягнення результатів навчання фізичної культури старшокласників на основі компетентнісного підходу науковцями та фахівцями-практиками приділено недостатньо уваги.

Висвітлюючи вікові особливості психофізичного розвитку та здоров'я старшокласників, автор дослідження акцентує увагу на наявність нових викликів, які негативно впливають на психоемоційний та фізичний стан учнів.

Узагальнено наукові відомості про основні підходи до формування здоров'язберезувальної компетентності школярів у процесі фізичного виховання. Показано, що результативність зазначеного процесу може бути забезпечена ефективною організацією освітнього процесу із застосуванням

сучасних методів і технологій, які ґрунтуються на активному, свідомому і творчому засвоєнні відповідних знань, умінь, навичок, досвіду та світоглядних орієнтацій.

За результатами теоретичного дослідження переконливо доведено роль і значення інтерактивних методів навчання у фізичному вихованні учнів старшої школи. Проаналізовано суть і особливості інтерактивних методів навчання, вказано на їхні переваги та недоліки, а також представлено основні вимоги до інтерактивного уроку фізичної культури.

Відтак, дисертантом обґрунтовано необхідність розробки ефективної методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи в процесі навчання на уроках фізичної культури.

У другому розділі **«Обґрунтування і розробка методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури»** подано опис методів дослідження, які застосовувалися в процесі виконання дисертаційної роботи, наведена інформація щодо організації дослідження; представлено результати констатувального експерименту; подано обґрунтування авторської методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури.

Дисертантом представлено результати констатувального дослідження мотиваційного, психоемоційного та фізичного стану учнів 10-11 класів. Отримані результати у подальшому виступали важливими передумовами розробки авторської методики формування здоров'язбережувальної компетентності. Вважаємо актуальними одержані результати оцінювання рівня соматичного здоров'я старшокласників, які належним чином проаналізовано та узагальнено. Особливої уваги вимагає той факт, що більше половини обстежених учнів старших класів перебувають поза межами безпечного рівня соматичного здоров'я. Водночас, встановлено наявність позитивної мотивації старшокласників до збереження здоров'я, яка проявляється у розумінні більшістю дітей старшого шкільного віку впливу фізичних вправ на здоров'я,

наявності потреби руховій активності та інтересу до знань про здоров'я.

За результатами педагогічного тестування визначено рівень рухової підготовленості учнів старших класів. Встановлено, що у юнаків найнижчими є середньогрупові показники витривалості та швидкісно-силових якостей, а у дівчат – показники швидкості, витривалості, швидкісно-силових якостей та гнучкості. Показано, що рівень фізичної підготовленості старшокласників знаходиться в межах від низького до достатнього рівнів та за віком школярів статистично не відрізняється ($p > 0,05$). Встановлено показники суб'єктивної оцінки психоемоційного стану учнів старших класів, які перебувають в межах середнього рівня.

У результаті опитування вчителів фізичної культури з'ясовано особливості організації освітнього процесу з фізичної культури у старшій школі та виявлено загальні тенденції до удосконалення процесу фізичного виховання.

Дисертантом розроблено і теоретично обгрунтовано методику формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури у відповідності до представленої педагогічної моделі. В основу розробки авторської методики формування здоров'язбережувальної компетентності старшокласників покладено результати аналізу науково-методичної літератури та констатувального експерименту. Зважаючи на універсальність здоров'язбережувальної компетентності, для її формування у старшокласників в процесі інтерактивного навчання фізичної культури авторською методикою передбачено реалізацію освітнього процесу у трьох взаємопов'язаних компонентах: мотиваційно-ціннісному, когнітивному та діяльнісному. Обгрунтовано зміст і структуру методики формування здоров'язбережувальної компетентності на основі інтерактивного навчання фізичної культури із використанням адекватних засобів, методів та форм згідно відповідних принципів, спрямованих на реалізацію педагогічних завдань. Значна увага в роботі приділена добору інтерактивних дидактичних методів, які відповідно до спрямованості педагогічного впливу включали такі різновиди інтерактиву:

теоретичний; практичний; ігровий; проблемний; з використанням зовнішніх ресурсів; соціальних проєктів.

У третьому розділі дисертаційної роботи **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури»** представлено результати теоретичної розробки критеріїв оцінювання сформованості здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи та експериментальної перевірки ефективності методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури.

У розділі розглянуто проблему контролю і оцінювання у фізичному вихованні та переконливо доведено доцільність розробки чітких критеріїв оцінювання сформованості здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи. В роботі охарактеризовано і обґрунтовано розроблений дисертантом спосіб оцінювання рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи на основі чотирьох критеріїв: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та поведінкового. Застосування розробленого дозволяє комплексно оцінювати мотиваційний, знаннєвий, практичний та конативний компоненти здоров'язбережувальної компетентності за рівнями (високий, достатній, середній, низький) у межах стандартної 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень школярів.

Ключове місце у розділі посідають результати формувального експерименту з перевірки ефективності авторської методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури. Ефективність авторської методики досліджувалася у двох основних аспектах: 1) за сформованістю готовності учнів старших класів до здійснення самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності; 2) за результативністю освітнього процесу на уроках фізичної культури на основі динаміки показників рухової підготовленості і соматичного здоров'я. Науковим інструментарієм підтверджено достовірне підвищення

рівня розвитку рухової підготовленості і соматичного здоров'я в учнів старшої школи, які займалися за експериментальною методикою. Так, у хлопців ЕГ зафіксовано достовірно позитивною динаміку приросту швидкості, спритності, швидкісно-силових якостей рук, сили рук, силової витривалості м'язів тулуба та загальної витривалості при $p \leq 0,05$, а у дівчат ЕГ динаміка загальної фізичної підготовленості виявилася достовірно позитивною в усіх рухових тестах ($p \leq 0,05$). Соматичне здоров'я школярів 10-11 класів з ЕГ достовірно поліпшилося в хлопців і дівчат на 30,9% і 15,9% при $p \leq 0,05$ відповідно,

Також підтверджено ефективність авторської методики у поліпшенні мотивації старшокласників до занять фізичними вправами, яка оцінювалася за систематичністю відвідування уроків фізичної культури. Так, відвідування уроків школярами експериментальної групи впродовж навчального року достовірно покращився на 12,15 % при $p \leq 0,05$. Кількість учнів старшої школи, як брали активну участь у різноманітних фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах в експериментальній групі достовірно вища, ніж у їхніх однолітків з контрольної групи (14,3 % при $p \leq 0,05$ та 1,1% відповідно при $p < 0,05$). В умовах експерименту зафіксовано поліпшення показників психоемоційного стану учнів старшої школи з ЕГ: самопочуття у досліджуваних учнів ЕГ, зокрема у юнаків на 13,9, у дівчат на 35,% при $p \leq 0,05$; активності – у юнаків на 28,6, у дівчат на 31,3% при $p \leq 0,05$; настрою – у юнаків на 27,2 %, у дівчат на 20,9% при $p \leq 0,05$. Відповідні показники учнів старшої школи з КГ також зазнали позитивних змін, але вони були незначними ($p > 0,05$), окрім показника активності, що у дівчат КГ покращився на 9,9% при $p \leq 0,05$. Отримані результати можуть служити переконливим аргументом про ефективність розробленої методики формування здоров'язбережувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури

У **висновках** дисертації представлено основні результати роботи, які відповідають визначеним завданням дослідження.

Позитивно оцінюючи наукову працю Афанасьєв Андрія Валерійовича,

необхідно зазначити деякі зауваження, побажання та дискусійні питання:

1. Вважаємо що у дисертаційній роботі недостатньо уваги приділено характеристиці методу експертного опитування. На нашу думку доцільно представити характеристику експертів, вказати їхню кількість та критерії відбору. Паза увагою автора роботи також залишилася інформація про метод опитування, показник узгодженості думок експертів та зміст опитувальника, який варто подати окремим додатком.

2. У характеристиці педагогічного експерименту, як методу наукового дослідження, представлено його мету, яка за змістом цілковито відповідає меті дисертаційної роботи. За таких обставин для досягнення мети дослідження можна обмежитися лише педагогічним експериментом, що не відповідає дійсності.

3. Висновки до розділу 2, на нашу думку, є надто громіздкі, особливо п. 4 (ст. 136), обсяг якого перевищує цілу сторінку.

4. Автором дослідження розроблено критерії оцінювання сформованості здоров'язберезувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання. Вважаємо, що для рекомендації щодо подальшого практичного застосування доцільно їх перевірити на достовірність та інформативність і застосувати на завершальній стадії педагогічного експерименту. Це дозволило б не тільки ще раз підтвердити достовірність результатів експерименту, але і послужило б апробацією розроблених критеріїв оцінювання сформованості здоров'язберезувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання.

5. Є певні зауваження щодо оформлення рисунків, оскільки обрана кольорова гамма рисунків 2.1.-2.10 дещо ускладнює ідентифікацію досліджуваних показників. Окрім того, у роботі є певні стилістичні та граматичні огріхи і неточності (ст. 62, 65, 69, 78, 114, 121, 125 та ін.).

Однак висловлені зауваження й побажання не применшують значення роботи і внеску дисертанта в теоретико-методичну проблематику та не спростовують загальної позитивної оцінки рецензованої наукової праці

А. В. Афанасьєва. Виконане дисертаційне дослідження цінне у теоретичному і практичному аспектах. Отримані результати в сукупності є вагомими для подальшого розвитку теорії і практики сучасної української освіти.

Висновок. Дисертаційна робота Афанасьєва Андрія Валерійовича на тему «Формування здоров'язберезувальної компетентності учнів старшої школи у процесі інтерактивного навчання фізичної культури» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, актуальне теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор Афанасьєв Андрій Валерійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура).

22 грудня 2023 р.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
фізичного виховання і спорту
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Роман ЧОПИК

Підпис доц. Р. ЧОПИКА засвідчую:

Вчений секретар вченої ради
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка,
кандидат філологічних наук, доцент

Ірина ПАТЕН